

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Sommerhuset er familiens paradys

Knudsen, Line Vestergaard

Published in:
Vid&Sans

Publication date:
2022

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Knudsen, L. V. (2022). Sommerhuset er familiens paradys. *Vid&Sans*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Foto: Naskov lokalhistoriske Arkiv

LYT TIL HISTORIEN

DEL ARTIKLEN

FERIE

Sommerhuset er familiens paradis

Titusindvis af danskere nyder i denne uge et frirum fra hverdagens trummerum i et sommerhus tæt ved skov, kyst og krat. Mange er i selskab med den nære familie, og siden det første sommerhusområde blev opført for 130 år siden, har 'det andet hjem' da også ofte været familiens foretrukne møde- og mindested.

Af
Line Vestergaard Knudsen

I samarbejde med
Brian Traantoft Rasmussen
Vid&Sans

20/10/2022

Efterårsferien er over os og rundt om i landet valfarter familier på sommerhustur. Nogle kører mod Odsherred, andre til Djursland, og atter andre sætter kursen mod det brusende Vesterhav. Her giver kontrasten mellem den kølige blæst og sommerhusets knitrende brændeovn en nøjagtig stemning af det gode efterårsliv.

Du kan lære din søn at slå smut og hjælpe ham med at bygge kanaler i strandsandet. Spise sildemadder og drikke snaps ved teakspisebordet sammen med din gamle bedstemor. Eller bare kigge ud ad vinduet og tænke tilbage på dengang du og din søster lå i hængekøjen mellem de grantræer, der nu er blevet kæmpestore og duver let i blæsten.

I sommerhuset aktiveres og intensiveres familielivet, og der skabes minder og historier om familien på tværs af generationer og på afstand af hverdagens hamsterhjul. Med familielivet for øje bruges, købes og arves mange sommerhuse, og man vælger sommerhuslivet til, fordi det kan gavne familielivet.

Og sådan har det faktisk været lige siden det første sommerhusområde blev opført ved Horneby Sand ved Hornbæk i Nordsjælland i 1890'erne, og storbyens borgerlige kernefamilier kastede sig i bølgen blå.

For sommerhuslivet har *også* altid handlet om mennesket i naturen, om skov, strand og klit, sand mellem tæerne og højt til loftet.

Og hvis vi fremover ønsker at leve et sommerhusliv, hvor der er kyst og krat nok til alle, kan vi passende begynde den ressourcevenlige og bæredygtige omstilling netop hér i familiens trygge skød. I sommerhusregi er familien nemlig genvejen til en grønnere levevis, med mere harmoni mellem menneske, natur og landskab.

Det supersunde havbad

I årtierne før Horneby Sand lagde grund til den første samling af danske sommerhuse, var eliten af det københavnske borgerskab begyndt at frekventere Hornbæk som et badested.

Kysterne og havet havde hidtil været et sted for bl.a. transport, militær og fiskeri, og ikke badning og rekreation. Men fra midten af 1800-tallet var det at friluftsbade i havet pludselig blevet en slags mirakelaktivitet.

Det var sundt for helbredet, og patienter med dårlige lunger eller sarte nerver blev af lægen ordineret et ophold ved havet, hvor den friske luft og havbadet mentes at kunne kurere det meste.

Men det var også en art frigørende manifestation. Den viste nemlig, at borgerskabets menneske, til forskel fra adelen over og pøblen under dem, kunne lade sig opsluge af havets bølger i en form for romantisk leg med naturens kræfter, men også beherske dem gennem en kropslig svømmepræstation.

Havbadet blev en af kronjuvelerne i det romantiske natursyn som skabte kystturismen og reformerede vores syn på landskaberne.

Og her kunne hele familien være med. Far i tætsiddende svømmedragt, mor i lange badegevandter og børn i sribede bomuldstrikoter. Alle havde godt af havets forfriskende skvulp.

Kernefamiliens sommervilla

Da de første sommervillaer blev opført af borgerskabet, bl.a. ved Horneby Sand, var det netop muligheden for at flytte familien ud til kystens herligheder i hele sommerperioden, fra maj til start september, der trak i de velhavende familieforsørgere.

Familielivet skulle dyrkes i sommervillaen, og de mere rutineprægede hverdagsrammer tog man med sig. Der var faste måltider, tid for havbad og for gåtur, og for børnene var der faste sengetider.

Årsagen til hverdagens taktfasthed var bl.a., at tjenestefolket fulgte med ud i sommervillaen. For dem var familielivet i sommervillaen ikke lutter sus og dus, men et ret almindeligt arbejdsliv, som skulle være nogenlunde planlagt og forudsigeligt. Man tog simpelthen hverdagens roller og rutiner med – selv potteplanterne kom med på ferie.

Kvinderne syslede lidt om formiddagen, mens mænd og drenge spillede boccia eller bold. Husfaderen pendlede hen over sommeren frem og tilbage mellem kystens landliggeri og storbyens arbejdsforpligtelse, og havde typisk et arbejdsværelse i sommervillaen, der tillod en smule hjemmearbejde.

Alligevel var han nok mere tilgængelig til leg og samvær i sommerlandet end i herskabsboligen derhjemme. Sommervillalivet var altså på sin vis både en variation til og forlængelse af hverdagens familieliv.

Sommervillaerne gik godt i spænd med det borgerlige familieideal. Nu, hvor familien som produktionsenhed var opløst for de fleste byborgere, dyrkede man det mere lukkede og private familieliv.

Her søgte man at fremelske de nære og personlige relationer, samt det enkelte menneskes udvikling. På mange måder et kernefamilieideal, som vi kender det i dag. Det passede godt med idéen om at tage ud i egen sommervilla, et hus der i størrelse og udformning var tilpasset kernefamilien, og hvor det var muligt at dyrke aktiviteter, der nærrede både krop og sind.

Ferie for folket

Med tiden blev sommerhuskulturen i Danmark et bemærkelsesværdigt udbredt fænomen. I løbet af 1930-40'erne havde muligheder for både weekend og ferie nemlig sparket døren ind for en væsentlig forøgelse af den frie tid i alle samfundslag.

Mens de rige fortsatte deres mondæne sommerhuskultur, byggede folket lysthuse og weekendhytter ved strandbredderne tæt ved storbyerne. Også her tog man hele familien med, og boede så længe i sit andet hjem som temperaturerne tillod.

Børn og voksne lærte at svømme, spillede fodbold, stangtennis og dart, gik ture langs kysten og tog på dagsudflugt i oplandet. Samtidig var sommerhuset for mange et kreativt husflidsprojekt, hvor man selv havde bygget huset og hele familien nu løbende gik og indrettede, reparerede og udbyggede. For der skulle jo være plads til alle.

I forhold til borgerskabets store kasser var de mere folkelige versioner små knaldhytter, helt ned til 6 kvadratmeter. Altså boliger, som helt bogstaveligt krævede en kernefamilier nærhed. Samtidig var grundene ikke særlig store, og derfor var sommerhusnaboer altid lige i nærheden og ikke til at undgå med lidt snak over stakittet eller når en fælles kloak eller vandpumpe skulle tilses.

Privatlivets fred var nok lidt sværere at opnå i folkets weekendhyttebyer end i borgerskabets sommervillabyer, men det var stadig familien som enhed, der her skulle forkæles og plejes. Sunde og glade børn og deres veltilpasse restituerede voksne, samt et styrket familieband - dét var, hvad man forventede af sommerhuslivet. Og sådan er det nok stadigvæk.

Det andet hjem

Fra et familieperspektiv var det store sommerhusboom i efterkrigsårene, hvor antallet af sommerhuse i Danmark mere end tidobledes og oversteg 150.000, blot en fortsættelse af både borgerskabets og folkets sommerhuskultur.

Kernefamilier, der lige havde fået parcelhus og generelt øget velstand skulle da sørme også have et sommerhus. Et andet hjem, hvor man kunne dyrke familie, storfamilier og venskaber. Og når man nu lige havde anskaffet sig en ny privatbil, var det da også sjovest med et sted at køre hen.

Selvom mange familier i disse år fik endnu mere plads og frisk luft omkring deres primære bolig, det nye parcelhus, var det andet hjem med kystens lys, luft og havbade stadig tiltrækkende.

Der var rift om sommerhusene, og derfor opstod der en stor mængde firmaer, som specialiserede sig i at bygge og opføre primært en-families typesommerhuse. Nogle gange blev de bygget direkte på sommerhusgrunden, andre gange kørte firmaet ud med et fiks og færdigbygget hus på en ladvogn. For mange rykkede familiens selvbyggerprojektet nu lidt i baggrunden.

Fascinationen af at have et andet hjem blev mere og mere udbredt i årtierne fremover – og den er fortsat helt frem til i dag.

Et snapseglass er ikke bare et snapseglass

I dag har de fleste af de huse, der blev bygget i efterkrigstidens opsving, ikke længere deres første ejere. De er blevet solgt, eller er gået i arv i familien. Sommerhuse går nemlig langt hyppigere i arv til nære familiemedlemmer end almindelige primære hjem gør det.

De familiearvede sommerhuse, som der er kommet flere og flere af de sidste årtier, udvider sommerhuset og familielivets sammenknytning med helt nye dimensioner. For ligesom de første sommerhuse var en bestræbelse på at styrke kernefamilien gennem ophold i det andet hjem, har de familiearvede sommerhuse det samme formål – at dyrke og sammenbinde familiens historie, men nu ofte i form af storfamilien.

Mange kender i dag til et familieliv i sommerhuse, hvor 3-4 generationer har været på spil. Bedsteforældre, forældre, børn og måske børnebørn kan på en og samme gang have tilknytning til dette særlige andet hjem.

Når den ældste generation falder bort, forsvinder de dog ikke helt fra sommerhuset. De går nærmere i et med sommerhusets historiske materialitet og immaterialitet.

Man værner om sådanne huse som en fast del af en familiehistorie, og man gemmer på genstande og traditioner som stammer fra fortidens familiemedlemmer – en gammel solhat, et par snapseglass, traditioner med helligdagsmåltider eller at spille krog med de gamle revnede træbolde.

I nogle sammenhænge er det nærmest som et museum med hellige genstande, mens andre arvede genstande er en del af en almindelig brugscyklus, hvor de bruges og kasseres, men dog stadig tillægges en helt særlig familiehistorisk betydning.

Den særlige familiearv

I 2019 undersøgte undertegnede og en kollega familiearvede sommerhuse ved Limfjorden, typisk huse fra boom-perioden. I vores samtaler med familiearvere fandt vi, at mange gør sig grundige tanker om det arvede sommerhus og om den arv, de forvalter, når de bruger, vedligeholder eller ændrer på sommerhuset.

Flere er opmærksomme på, at det kræver visse ændringer, f.eks. ud- og tilbygninger, hvis hele den udvidede familie skal have mulighed for at anvende huset samtidig. Ændringer, som måske samtidig ville fjerne noget af den familiehistorie, som huset bærer på.

Flere er også bevidste om, at det familiearvede sommerhus gerne skal fortsætte med at gå i arv, når de selv dør. Derfor arbejder de aktivt på at gøre huset og livet i huset så attraktivt som muligt for næste generation.

De familiearvede sommerhuse får på den måde mange ejere til at tænke lidt dybere over ejerskab end de normalt ville have gjort. For i dette særlige tilfælde skal der tages hensyn til både fortiden og fremtiden, og ikke blot egne aktuelle lyster eller en 'usynlig' køber på det store boligmarked. Men det er netop også denne dybere hensyntagen, som er med til at give huset en helt særlig værdi.

En harmonisk balance mellem menneske og miljø

Hvor borgerskabet for over 100 år siden på nærmest natursynsrevolutionerende manér gik i gang med at dyrke kystens herligheder familie for familie, vil også fremtidens sommerhusliv med al sandsynlighed være en familieforeteelse. Det bliver indenfor familielivets trygge rammer, at eventuelle nye tilgange til sommerhuslivet vil opstå.

Hvis sommerhuskulturen f.eks. fremover skal forsøge at opøve en mere bæredygtig og ressourcevenlig tilstedeværelse med en højere grad af naturforståelse og symbiose

mellem menneske og landskab, så bliver det nok også med familielivet som udgangspunkt. I sommerhusregi er familien genvejen til en grønnere omstilling.

For 4-5 generationer siden lærte borgerskabets familier at værdsætte de daglige vandreture gennem kystklitten, de forfriskende dyp i bølgens mirakelvand og de mange, lange spadsereture i egnens plantager.

På samme måde kan nutidens familiesommerhusliv danne ramme om nødvendige forandringer, hvor helt nye omgangsformer mellem menneske, natur og landskab kan træde frem og skabe en mere harmonisk balance. For her kan man bl.a. eksperimentere med selvforsyning i det små og nye former for genbrug mens man prøver at bo mikro-småt med et mere nøjsomt ressourceforbrug.

Ønskescenariet må være, at der også om 100 år er en natur og et miljø, som vi kan give videre til dem, der kommer efter os. Og at vi, eller måske nærmere vores oldebørn, til den tid stadig kan nyde trætoppenes duven i vinden, bølgers brus og havets salte skumsprøjt – enten bag ruden i en mobil rombeformet hytte eller ude i det friske efterårsvejr.

ARKITEKTUR, FAMILIE, FERIE

LYT TIL ARTIKLEN

00:00 ■

00:00

BIOGRAFIER

Line Vestergaard Knudsen

Cand. mag. i europæisk etnologi, ph.d. og lektor på Institut for Politik og Samfund, Aalborg Universitet. Hun er tilknyttet Center for Studier i Kulturarv, Limfjordsmuseernes Samvirke/Aalborg Universitet, og forsker bl.a. i sommerhusets kulturhistorie.

Brian Traantoft Rasmussen
Vid&Sans

Journalist og redaktør på Vid&Sans.
Skriver bl.a. om kultur, historie,
politik og samfundsforhold.

ANBEFALET TIL DIG

Kunst & kultur

RELATIONER

Utak er julens løn

Har du fået købt de sidste julegaver – og fundet grimassen, der kan passe, hvis du ikke selv får det, du ønsker dig? Hvert år oplever de fleste af os at åbne gaver, vi ikke bliver glade for. Alligevel viser forskningen, at det er vigtigt at udvise taknemmelighed – også når du ikke ligefrem føler den. Taknemmelighedsforsker Jane Flarup forklarer hvorfor – og giver en guide til hvordan.

Samfund & Individ

KORT&GODT

Dansk forsvar halter stadig bagud

Den nye regering vil løfte forsvarsbudgettet yderligere frem mod 2030, men Danmark er stadig langt fra Nato's mål, mens det meste af Europa allerede har sat turbo på militæret. Se, hvem der allerede har store militærbudgetter, og hvem der nu øger mest.

